

TOMASZ KRUSZEWSKI

Uniwersytet Wrocławski
tomasz.kruszewski@uwr.edu.pl

Ród Wierzbnów herbu Jastrzębiec w średniowiecznych księgach sądowych

Historycy prowadząc badania, natrafiają na bazę źródłową, której niestety nie potrafią w pełni zrozumieć. Czytają teksty łacińskie, ale już przy obocznościach terminologii historyczno-prawnej tworzą rzeczy dziwne, zamieniają np. wójta w sołtysa, niewiele mówi im „ciąża”, mieszają systemy monetarne, pisząc o florenach, ale o jakich — tego się nie dowiemy (były węgierskie i polskie). Nie może być inaczej, skoro 80 do 90% źródeł dotyczących rycerstwa to zachowane do dziś źródła historyczno-prawne¹.

Rodem Wierzbnów herbu Jastrzębiec² zainteresowałem się w związku z Marcinkowskimi herbu Gryf, co wynika z wpisu z 6 lutego 1400 r. w księdze sądowej krakowskiej³, w której Czader z Marcinkowic i Chomranic został nazwany bratem Krystyna z Karwina, Jaszka i Dobka z Wierzbna. Informację tę bezrefleksyjnie po-

¹ Podstawowymi źródłami dla tej publikacji są *Starodawne prawa polskiego pomniki*, a z nich: t. 2 (*Starodawne prawa polskiego pomniki z ksiąg rękopiśmiennych dotąd nieużytych głównie zaś z ksiąg dawnych sądowych ziemskich i grodzkich ziemi krakowskiej wyciągnął i wydał Antoni Zygmunt Helcel, tom II*, Kraków 1870, dalej jako: SPPP 2), t. 7, cz. 2 (*Inscriptiones clenodiales ex libris iudicialibus palatinatus cracouiensis collegit et edidit Boleslaus Ulanowski*, Kraków 1885, dalej jako: SPPP 7, cz. 2), t. 8, cz. 1 (*Antiquissimi libri iudiciales terrae cracouiensis. Pars I, ab an. 1374–1390. Editionem curavit Boleslaus Ulanowski*, Cracoviae MDCCCLXXXIV, dalej jako: SPPP 8, cz. 1), t. 8, cz. 2 (*Antiquissimi libri iudiciales terrae cracouiensis. Pars II, ab an. 1394–1400, Cracoviae MDCCCLXXXVI*, dalej jako: SPPP 8, cz. 2), oraz *Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego 1302–1453. Opracował Zbigniew Perzanowski*, Wrocław 1971 (dalej jako: DSZK).

² Nie należy go mylić z potężnym rodem Wierzbnów herbu Lis, potem Wierzbna, któremu poświęciłem przygotowaną na rok 2018 monografię: *Rycerscy spadkobiercy księcia Świętopelka „nakielskiego” z rodów Lisów i Wierzbnów. Studium historycznoprawne i genealogiczne*.

³ SPPP 8, cz. 2, nr 9806 (s. 818–819). Marcinkowskimi zajmuję się w przygotowywanej do druku publikacji *Ród Gryfów (Gryfitów), rycerscy potomkowie książąt pomorskich. Studium historycznoprawne i genealogiczne*.

wtórzył Franciszek Sikora⁴. Pogląd o braterstwie tej trójki odrzucił Marian Wolski, nie przywiązując większej wagi do cytowanego tu wpisu. Argumentował, że trzech bracia byli herbu Jastrzębiec, a Czader herbu Gryf⁵. Ten ostatni pogląd należy odrzucić, trudno bowiem domniemywać, że pisarz sądowy zmyślił sobie braterstwo Czadra, Krystyna, Jaszka i Dobka, jednak pogląd Wolskiego po części jest prawdziwy, podane przez niego herby prowadzą do wniosku, że Czader z młodszymi braćmi mógł mieć tylko wspólną matkę, która po śmierci ojca Czadra, Dobiegniewa, poślubiła przedstawiciela rodu z Wierzbna, którym musiał być Boguta⁶. Z wpisu z 4 lutego 1389 r. dowiadujemy się, że tą żoną Boguty z Wierzbna była Świętochna, córka Jaszka z Kosocic, a teść właśnie postawił zarzut zięciowi, że wbrew umowie nie opłacił wiana Świętochny sumą 40 grzywien⁷. W 1395 r. Hanka, żona Boguty z Wierzbna, i Flora, żona Jakusza z Wierzbna [brata Boguty? — T.K.], oraz ich siostrzenica (*zestrzenicza*) Boguchna zrezygnowały na rzecz Żyry z Drużykowej ze swej części dziedzictwa w Zajączkowie (pow. opoczyński)⁸. Natomiast 27 maja 1398 r. od żony Boguty, Hanki, Żyra z Drużykowej dochodził jedną grzywnę oraz 15 i pół skojca⁹.

Pokolenie I

1. Boguta

Był niewątpliwie synem Wojciecha z Wierzbna odnotowanego 8 października 1379 r.¹⁰ Dnia 15 marca 1386 r. Jakusz z Siedlec w sprawie przeciwko Mirosławowi [z Siedlec? — T.K.] przeprowadził do sądu w Proszowicach jako świad-

⁴ *Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu*, wersja online: <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=3848> (dostęp: 16 października 2016).

⁵ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=25538> (dostęp: 16 października 2016), także przypis 2.

⁶ Boguta często gości we wpisach, zob. SPPP 8, cz. 1, nr 3967; cz. 2, nr 4966, 5103, 6328; uwaga CCLVIII (nr 18, s. 541); uwaga CCLXVIII (nr 60, s. 5997); uwaga CCLXX (nr 7, s. 603); uwaga CCLXXII (nr 33, s. 618); uwaga CCLXXIV (nr 40, s. 634); nr 8851, 10781.

⁷ SPPP 8, cz. 1, nr 5103 (s. 310).

⁸ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=5135> (dostęp: 5 kwietnia 2017).

⁹ SPPP 8, cz. 2, nr 8851 (s. 716). Wspólną żoną Dobiegniewa i Boguty nie była jednak żona tego ostatniego, Hanka z Sieklówki, zob. cz. 2, nr 8851, bo Jaszko i Dobko zwą ją macochą (*no-verca*), zob. SPPP 2, nr 1097 (s. 163–164). Była to druga żona Boguty, co potwierdza nazwanie Krystyna, Jaszka i Dobka pasierbami (*filiaster*) przez brata Hanki Andrzeja, zob. t. 8, cz. 2, nr 10641 (s. 920).

¹⁰ *Albertus de Virbno* był jednym ze świadków w sprawie między Szymonem z Siedlec a Mikołajem z Łyszkowic, SPPP 8, cz. 1, nr 591 (s. 25).

ków: Dobka i Bogutę z Wierzbna, wyraźnie braci¹¹. Nieco później 12 kwietnia tegoż roku Boguta złożył pozew przeciwko Mikołajowi z Wierzbna [kolejnemu bratu? — T.K.], do powództwa dołączył się Jaszek z Czernichowa¹². Dnia 3 maja tegoż roku Mikołaj przeciwko Bogucie przeprowadził wizję, miał też miejsce termin trzeci¹³. W dniu 19 listopada 1388 r. Boguta z Wierzbna przyprowadził do sądu ziemskiego szereg świadków przeciwko [bratu — T.K.] Mikołajowi¹⁴. Jeszcze 17 grudnia 1388 r. Boguta z Wierzbna świadczył przeciwko Mikołajowi¹⁵. Dnia 15 stycznia 1398 r. Boguta i Stanisław z Wierzbna mieli zbyć Andrzejowi z Czaśławia dwóch kmieci ze wszystkimi prawami i dominium za 20 grzywien do najbliższego Bożego Narodzenia, wynikało jednak, iż nie zamierzali wypełnić zobowiązania, stąd Andrzej ostrzegł, że jeżeli do tej daty nie spełnią zobowiązania, będzie domagał się 30 grzywien kwartników¹⁶. W dniu 29 stycznia tegoż roku Boguta z Wierzbnej miał drugi termin z Żyrą z Drużykowej o podniesienie wody nad stawem, o jedną grzywnę i 16 skojców, o założenie dwóch gospód niezgodnie z prawem i inne czyny bezprawne¹⁷. Dnia 27 maja 1399 r. Żyra z Drużykowej oddalił prawnie roszczenia Hanki i Boguty z Wierzbna o jedną grzywnę oraz

¹¹ SPPP 8, cz. 1, nr 3967 (s. 174). Natomiast Wacisław z Siedlec pozwał Dobka i Jaszka z Wierzbna (czyżby już synów Boguty?) 24 października 1381 r. o gwałtowny zabór łąki i obory we dworze, skoszenie dwóch łąk, a także dwóch chłopów (*agricolis*) Jaśka i Pawła z Wierzbna o łąkę, nr 944 (s. 44). Dnia 21 stycznia 1384 r. Dobek z Wierzbna miał zapłacić sześć grzywien kary swym braciom (*Scroconem et Jasconem, fratres suos*). Jeżeli pod tym pierwszym imieniem kopista zniekształcił imię Krystyn, to wtedy na pewno chodziłoby już o synów Boguty. Była to część długu 33 grzywien i 8 skojców, nr 2265 (s. 99). Wcześniej 8 października 1379 r. Marcin zwany Gniemza, krewny (*familiaris*) Dobka z Wierzbna, sądzący się z jakimś Dziwizsem o dwie grzywny, jako świadków przyprowadził: Wawrzyńca, Staszka i Sobka z Karwina oraz Janka, Kulę (*Cula*) i Jana z Wierzbna, nr 570 (s. 24); o Marcinie zob. też nr 572 (s. 25, znowu jako krewny Dobka). Dnia 8 października 1379 r. występował też Szymek z Wierzbna, pozwany przez Mikołaja Ostoję, nr 569 (s. 24). Wawrzyniec był bratem Mikołaja (2), zob. 13 marca 1382 r. (*Pro parte Kathusze, uxoris Laurencii de Virbno, quod Nicolaum fratrem suum pro laneo euasit, quem laneum colere kmethoni concesserat*), nr 1348 (s. 62); 27 marca tegoż roku Wawrzyniec miał sprawę z Mikołajem o 15 grzywien i odsteki, nr 1386 (s. 63); 24 kwietnia t.r. obaj mieli termin trzeci, nr 1408 (s. 64). Dnia 7 sierpnia t.r. świadczył przeciwko Mikołajowi Jaszko z Wierzbna, nr 1693 (s. 76).

¹² SPPP 8, cz. 1, nr 4030 (s. 178).

¹³ SPPP 8, cz. 1, uwaga X (nr 22 i 23, s. 181).

¹⁴ SPPP 8, cz. 1, nr 4966 (s. 292).

¹⁵ SPPP 8, cz. 1, uwaga CXLVIII (nr 5, s. 299).

¹⁶ SPPP 8, cz. 2, nr 6271 (s. 441).

¹⁷ SPPP 8, cz. 2, nr 6328 (s. 448). Termin peremptoryjny (zawity) w tej sprawie miał miejsce 12 lutego 1398 r., uwaga CCXLV (nr 30, s. 469); 26 lutego 1398 r., uwaga CCXLVIII (nr 20, s. 481); 1 lipca 1398 r., uwaga CCLVIII (nr 18, s. 541). Kolejny taki sam termin miał miejsce 8 października t.r., uwaga CCLXVIII (nr 60, s. 597), następnie 22 października t.r. na terminie zawitym sąd nakłonił ich do zawarcia ugody do św. Marcina [11 listopada], uwaga CCLXX (nr 7, s. 603). Z tej ugody zdaje się, nic nie wyszło, bo następny termin sąd wyznaczył w dniu 19 listopada na „po Narodzinach Chrystusa”, uwaga CCLXXII (nr 37, s. 618), a 7 stycznia 1399 r. wyznaczył kolejny termin na „po św. Stanisławie”, uwaga CCLXXIV (nr 40, s. 634); 13 maja 1399 r. sąd przesłuchał Bogutę, uwaga CCXCI (nr 3, s. 710); 27 maja 1399 r. znowu był termin peremptoryjny, uwaga CCXCIII (nr 21,

15 i pół skojca, ponieważ pieniądze te należały do dziedzictwa w Drużykowej¹⁸. Tego samego dnia Boguta z Wierzbna był w sporze z Żyrą z Drużykowej o rolę¹⁹. Dnia 14 października 1399 r. Boguta godził się z Żyrą z Drużykowej o szkody w dziedzictwie w Drużykowej i Starzynach²⁰. Kolejna wzmianka źródła o Bogucie z Wierzbna to data 2 listopada 1400 r., gdy Bogusza ze Starzyn była zobowiązana do zbycia Bogucie całego majątku w Starzynie, Woli i Drużykowej za 40 grzywien pospolitej monety²¹. Po raz ostatni wystąpił w 1402 r., gdy Jarosław *alias* z Drużykowej oddalił roszczenia Boguty z Wierzbna o bezprawne wycięcie lasu w Starzynach i o cztery grzywny szkody²².

2. Wawrzyniec

Zob. dalej: nazwany stryjcem Jaszka i Dobka, synów Boguty, czyli brat tego ostatniego.

3. Mikołaj

Obok wzmianek podanych wyżej, Mikołaj z Wierzbna (*Nicolaus de Virbno*), brat Wawrzyńca, czyli też Boguty, 5 grudnia 1381 r. sądził się w Proszowicach z kmieciem Świętosławem z Piotrowic na drugim terminie²³. W dniu 7 stycznia 1384 r. Mikołaj z Wierzbna sądził się na terminie drugim z Klemensem z Gnadowic²⁴. Dnia 1 września 1384 r. Miczek z Wierzbna (*Micko de Virbno*) miał drugi termin z Tomaszem z Łuczyc o dwadzieścia [grzywien — T.K.] i jego krewny nie złożył pozwu o płaszcz (tunikę) o wartości trzech grzywien, odzież dwóch grzywien i o konia²⁵. W dniu 15 grudnia 1384 r. kapłan z Koniuszy, Jakusz, pojawił się w sądzie, świadcząc po stronie Mikołaja z Wierzbna w jego sprawie

s. 718); 8 lipca 1399 r. sąd wyznaczył jeszcze jeden termin peremptoryjny po św. Michale, uwaga CCXCVI (nr 44, s. 736).

¹⁸ SPPP 8, cz. 2, nr 8851 (s. 716).

¹⁹ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCXCIII (nr 11, s. 718).

²⁰ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCC (nr 19, s. 761).

²¹ SPPP 8, cz. 2, nr 10781 (s. 936).

²² <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=5135> (dostęp: 5 kwietnia 2017).

²³ SPPP 8, cz. 1, nr 1070 (s. 49). Dnia 31 grudnia 1381 r. Świętosław przyprowadził do sądu Wienczysława, kapłana z Nassaczic, który świadczył przeciwko Mikołajowi, nr 1145 (s. 52).

²⁴ SPPP 8, cz. 1, nr 2188 (s. 96). Dnia 21 stycznia 1384 r. mieli termin trzeci, nr 2266 (s. 99), a 11 lutego t.r. sąd na kolejnym, trzecim namawiał strony do zawarcia ugody, nr 2350 (s. 103).

²⁵ SPPP 8, cz. 1, nr 2801 (s. 121). W dniu 15 września 1384 r. Mikołaj z Wierzbna przyprowadził do sądu świadków przeciwko Tomaszowi z Łuczyc, co sam też uczynił ten ostatni, pojawiając się ze swoimi (domagał się zwrotu konia i kaucji 20 grzywien), nr 2848–2849 (s. 124). Sąd nakazał Mikołajowi zapłacić Tomaszowi karę sześciu grzywien, zwaną *Swetna*, nr 2864 (s. 124). Dnia 15 grudnia 1384 r. obaj znowu na terminie drugim przyprowadzili swoich świadków, nr 2898–2899 (s. 126).

z Wawrzyńcem Garbaczem²⁶. Dnia 5 stycznia 1389 r. Mikołaj z Wierzbna sędził się z krewnym Paszkim Zbyszkowiczem z Wierzbna o zbycie części dziedzictwa tamże za 60 grzywien i konia, wartego trzy grzywny²⁷. W dniu 7 stycznia 1389 r. Bogusz z Łękawy miał termin na wiecu z Mikołajem z Wierzbna o groźby (*vituperio*)²⁸. Jest to ostatnia wzmianka o Mikołaju jako osobie żyjącej. W dniu 6 grudnia 1397 r. Wyrona [sołtyska w Sieklówce — T.K.], żona Stanisława z Janowic, i jej siostra Jachna, córki zmarłego (*olim*) Mikołaja z Wierzbna, zbyły [bratu stryjecznemu — T.K.] Jaszкови swoje udziały w dziedzictwie w Wierzbnej wraz z wszystkimi prawami i zobowiązaniami oraz połowę sołectwa w Sieklówce (pow. pilzneński) za 50 grzywien. Sąd ustalił terminarz spłaty tej sumy: miała być spłacona do następnego św. Mikołaja, wpierw 30 grzywien²⁹.

Pokolenie II

4. Krystyn

Krystyn z Karwina był pierwszym synem Boguty (1). Występował w latach 1398–1415. Władał w Karwinie i sąsiednim Wierzbnie (pow. proszowski). W Karwinie władali członkowie rodu Jastrzębców, o czym informowała Zofia Leszczyńska-Skrętowa³⁰. Natomiast bratem Krystyna był także Czader z Marcinkowic — zapewne przyrodnim, bo Czader był herbu Gryf, co zresztą Jan Długosz dwukrotnie poświadczył przy synu Czadra Mikołaju³¹. Występująca w latach 1408–1416 Anna lub Hanka była żoną Krystyna i matką Tomasza i Femki (7–6)³². Pojawił się 29 sierpnia 1398 r. w sprawie brata Jaszka (zob. dalej). Dnia 14 października 1399 r. Pietrasz z Sancygniowa miał termin peremptoryjny z Krystynem z Karwina (*Christinus de Charwin*)³³. W dniu 6 lutego 1400 Czader

²⁶ SPPP 8, cz. 1, nr 2897 (s. 126). Dnia 13 kwietnia 1385 r. sąd namawiał strony do zawarcia ugody, nr 3345 (s. 145).

²⁷ SPPP 8, cz. 1, uwaga CL (nr 19, s. 301).

²⁸ SPPP 7, cz. 2, nr 1218 (s. 448) = SPPP 8, cz. 1, nr 5044 (s. 302).

²⁹ SPPP 8, cz. 2, nr 6164 (s. 429). Zofia Leszczyńska-Skrętowa z nieznanymi powodów imię Wyrona poprawiła na Anna, zob. <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=6680> (dostęp: 28 marca 2017). Jest to błąd wynikający z tego, że pomieszała dwie żony tegoż Stanisława. Anna była jego drugą żoną, córką Ratołda z Kostrzy, która potem poślubiła Mikołajowego bratanka Dobka (zob. dalej).

³⁰ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 20 lipca 2016).

³¹ Joannis Długosz, Senioris, Canonici Cracoviensis Opera Omnia, Cura Alexandri Przezdziecki edita, Tomus VIII, *Liber Beneficiorum Dioecesis Cracoviensis, Tomus II, Ecclesiae parochiales*, Cracovie 1864, s. 273 (*de domo Griffonum*) i 275 (*de armis Griffonum*).

³² <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

³³ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCC (nr 6, s. 761).

z Marcinkowic (*Cadro de Marczinouice*) i Krystyn z Karwina poręczyli za Jaszka z Wierzbna spłatę 20 grzywien szerokich groszy praskich Mikołajowi [z Marszowic — T.K.], pisarzowi generalnemu ziemi krakowskiej. Zobowiązali się też strzec Mikołaja od pretensji ich brata Dobka z Wierzbna³⁴. W dniu 4 maja 1400 r. [bracia — T.K.] Jaszek z Wierzbna i Krystyn z Karwina (*Jaschco de Wirzbno et Christinus de Charwin*) pozwali opata tynieckiego³⁵. Tego samego dnia Krystyn z Karwina był świadkiem w sprawie między Więcesławem, wikarym w Koniuszy (pow. proszowski, siedziba gminy), a Piotrem z Sancygniowa³⁶. W dniu 1 czerwca 1400 r. Pietrasz z Sancygniowa miał kolejny termin peremptoryjny z Krystynem z Karwina (*Christinus de Charwin*)³⁷. Dnia 14 lipca 1400 r. Krystyn z Karwina (wraz z świadkiem Błażejem z Poborowa) był w sprawie z Więcesławem Brodą z Marcinowic o 16 sztuk bydła i 20 grzywien, ale się nie stawił³⁸. W dniu 14 września 1400 r. Krystyn z Karwina (*Christinus de Charwin*) winien był stawić swych braci Dobiesława i Jaszka z Wierzbna (*Dobconem et Jaschconem, fratres suos, heredes de Wirzbno*) w sprawie przeciw Pietraszowi z Sancygniowa. W razie gdyby się nie stawili, miał uiścić karę *pietnadziesta*³⁹. Dnia 5 października 1400 r. Krystyn z Karwina (*Christinus de Charwin*) pozwał w drugim terminie Gawła, kmiecia z Żydowa, o przeoranie roli w Karwinie⁴⁰. Dnia 6 października 1400 r. Pietrasz winien był w sprawie przeciw Krystynowi, Dobiesławowi i Jaszcowi przysiąc, że on i jego ludzie prawnie używają pastewników w Karwinie (*Jako prawye pastewnykow w Charwinie rzekanczych pogrodzecz csiwały yego namasthcowŷc posspolicze ŷ liyvdze ŷ sam dziss usziwa*)⁴¹. Tego dnia Krystyn miał też sprawę z Włostem z Knyszyna, gdyż nie przekazał do rąk własnych Włosta dwóch grzywien⁴². W dniu 16 listopada 1400 r. Krystyn z Karwina był zobowiązany *Dobconi de Wirzbno, fratre suo* zapłacić sześć groszy praskich i sześć grzywien kwartników na najbliższe święto Narodzin Chrystusa, a następnie 23 grzywiny z połowy zobowiązania w szerokich groszach praskich i kwartnikach na kolejne takie samo święto⁴³. Dnia 17 listopada 1400 r. Krystyn z Wierzbna (*Cristinus de Wirzbno*) miał sprawę (termin peremptoryjny) z Jaszkiem z Kępy o 50

³⁴ SPPP 8, cz. 2, nr 9806 (s. 818–819).

³⁵ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCXXIV (nr 3, s. 850).

³⁶ SPPP 8, cz. 2, nr 10075 (s. 849).

³⁷ SPPP 8, cz. 2 uwaga CCCXXIX (nr 18, s. 872). Kolejny termin zawity miał miejsce 14 lipca 1400 r., uwaga CCCXXXIV (nr 3, s. 884); jeszcze kolejny 27 lipca 1400 r., uwaga CCCXXXVI (nr 48, s. 900).

³⁸ SPPP 8, cz. 2, nr 10338 (s. 886). Następnie 28 lipca 1400 r. z powodu dalszego niestawiennictwa Krystyn został ukarany na terminie peremptoryjnym, nr 10472 (s. 901).

³⁹ SPPP 8, cz. 2, nr 10553 (s. 910).

⁴⁰ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCXLV (nr 69, s. 929–930).

⁴¹ SPPP 8, cz. 2, nr 10739 (s. 931). Termin peremptoryjny w tej sprawie miał miejsce 20 października 1400 r., uwaga CCCXLVIII (nr 2, s. 936).

⁴² SPPP 8, cz. 2, nr 10740 (s. 931).

⁴³ SPPP 8, cz. 2, nr 10831 (s. 942).

grzywien z tytułu poręczenia⁴⁴. Tego samego dnia Krystyn z Karwina (*Christinus de Charwin*) miał sprawę z [bratem — T.K.] Dobkiem z Wierzbna o kopę groszy i 12 świń⁴⁵. W dniu 15 grudnia 1400 r. Krystyn z Wierzbna miał trzy sprawy. W pierwszej miał z Jaszkiem z Kępy termin peremptoryjny po święcie Oczyszczenia NMP. W drugiej sędził się z Wilczkiem z Zakrzowa (po tym samym święcie, termin peremptoryjny), w trzeciej z bratem Dobkiem (także po tym samym święcie)⁴⁶. W 1401 r. bracia Dobek, Jaszek i Krystyn z Wierzbna podzielili dobra. Dobkowi i Jaszce przypadła wieś Wierzbno, gaj kolisty przed wsią Karwin, dwaj kmiecie: Kościółek i Balica oraz gaje zwane Winnicą i Stajadłem w Karwinie. Krystyn otrzymał całą część w Karwinie według starego działu, z wyjątkiem tych dwóch kmieci i gajów, które miały należeć do Wierzbna⁴⁷. W tym samym roku Krystyn z Karwina pozwał Dobka z Wierzbna o stóg żyta, o 6 i pół grzywny, 5 połci mięsa, 15 miar owsa, 6 miar pszenicy i 7 miar żyta⁴⁸. W 1401 r. Krystyn z Karwina pozwał Jana, kmiecia z Karwina, o dwie rany krwawe⁴⁹. W 1402 r. Krystyn z Karwina procesował się z opatem tynieckim⁵⁰. W tym samym roku Dobek z Wierzbna pozwał swego brata Krystyna o 50 dębów wyciętych w gaju⁵¹. Jeszcze w 1402 r. Pietrasz z Sancygniowa pozwał Krystyna z Karwina o przeoranie jego ról w trzech miejscach i zajęcie gwałtem łąki Pietrasza w Karwinie. Świadkowie jego poświadczali te zarzuty przysięgą⁵². Dnia 8 listopada 1402 r. Krystyn z Karwina (*Cristinus de Charwin*) zwolnił świadków Piotra z Sancygniowa z przysięgi w sprawie o przeoranie dziedziny w trzech miejscach i o łąkę, natomiast Dobek [brat Krystyna — T.K.] winien objechać w następny czwartek dziedzinę (*reequitate hereditatem*). Jeśli tego by nie uczynił, Krystyn przegrałby sprawę⁵³. W 1403 r. Jaszek z Wierzbna winien był złożyć przysięgę w sprawie przeciw bratu Krystynowi z Karwina o trzecią część z 50 grzywien i o niedokonanie podziału dóbr⁵⁴. W 1404 r. Piotr z Sancygniowa procesował się z Krystynem z Karwina o łąkę zwaną Dąbecką w Karwinie⁵⁵. W tym samym roku Lubomir z Wronińca procesował się z Krystynem z Karwina o 10 kop prosa gwałtem za-

⁴⁴ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCLII (nr 15, s. 947). Procesowali się jeszcze 15 grudnia 1400 r., uwaga CCCLVI (nr 22, s. 960).

⁴⁵ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCLII (nr 18, s. 947). Procesowali się jeszcze 15 grudnia 1400 r., uwaga CCCLVI (nr 24, s. 960).

⁴⁶ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCLVI (nr 22–24, s. 960).

⁴⁷ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ SPPP 2, nr 929 (s. 139).

⁵⁴ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

⁵⁵ *Ibidem*.

branego, o wóz z dwoma końmi i o inne wozy⁵⁶. Także w tym samym roku Mikołaj, kmięć z Karwina, powierzył Dobkowi z Wierzbna swoją sprawę przeciw Krystynowi z Karwina⁵⁷. Jeszcze w 1404 r. Dobek z Wierzbna procesował się z [bratem — T.K.] Krystynem z Karwina o zaoranie gwałtem roli w Karwinie, o 300 dębów i o 10 kop prosa⁵⁸. W latach 1404–1405 opat tyniecki i jego władarz procesowali się z Krystynem z Karwina o przeoranie ról, spasienie łąk i znieważenie Franciszka służebnika klasztorowego⁵⁹. Dnia 19 stycznia 1406 r. Krystyn z Karwina (*Cristino de Charwin*) był świadkiem w sprawie między opatem Mikołajem i konwentem klasztoru szczyrzyckiego z Jakubem z Żarnowicy⁶⁰. W 1408 r. Stanisław z Krasnego pozwał Krystyna z Karwina o gaj zwany Wiśniową Górą, a także o gaj zwany Małęczyńcem w Karwinie i o źródło⁶¹. Dnia 6 marca 1415 r. Krystyn z Karwina (*Cristinus de Charwin*) procesował się z komornikiem Florianem z Knyszyna, skutkiem czego został zobowiązany do zapłaty kary *pietnadziesta*, zapisano też wypowiedź Floriana: *Depczes i.....cisz Mq*⁶².

5. Jaszek (Jaśko, Jan)

Jaszek (czasami określany w źródłach Jaśkiem i Janem) był drugim synem Boguty (1). W 1408 r. Jaszek z Wierzbna zapisał swej żonie Agnieszce 100 grzywien posagu i 100 grzywien wiana na połowie dóbr w Wierzbnie i Karwinie⁶³. Spłodził z nią Tomka (9), często mylonego z Tomkiem, synem Krystyna (7), oraz Elżbietę (10). W dniu 2 lub 9 października 1397 r. Jaszko z Wierzbna wystąpił z żoną z Mokrzysk [pow. brzeski (małopolski) — T.K.] przeciwko Świętochnie Andrzejowej z Mokrzysk⁶⁴. Według wpisu z 12 maja 1405 r., w którym bracia Dobko i Jaszko szczegółowo dzielili swoje dobra w Wierzbnie, dokonali także podziału w Sieklówce, uwzględniając prawa Hanki z Sieklówki, która została nazwana macochą (*noverca*) obu braci⁶⁵. W 1420 r. Elżbieta, wdowa po Święszku z Kwiliny, winna była ustąpić z zastawionego jej kmiecia w Karwinie, gdy Jagienka [czyli Agnieszka — T.K.], wdowa po Jaszku z Wierzbna, zapłaci jej sześć grzywien⁶⁶. W 1420 r. Mikołaj z Knyszyna pozwał Jagienkę z Wierzbna o konia⁶⁷.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ DSZK, nr 119 (s. 128–129).

⁶¹ <http://www.sloownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

⁶² SPPP 2, nr 1366 (s. 200).

⁶³ <http://www.sloownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

⁶⁴ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCXXXI (nr 57, s. 415).

⁶⁵ SPPP 2, nr 1097 (s. 163–164). Poręczycielem był Krystyn z Karwina.

⁶⁶ <http://www.sloownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

⁶⁷ <http://www.sloownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7632&q=wierzbna&d=3&t=0&s=1> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

W tym samym roku Jagienka z Wierzbna pod karą *pietnadziesta* miała wyznaczyć swego poddanego Jana Chudorzebca, który do św. Jana [Chrzciela, 24 czerwca — T.K.] naprawić miał dom Jana Sarbskiego w Łaganowie⁶⁸. W 1421 r. Święch, kміeć z Karwina, winien był zapłacić Jagience z Wierzbna jedną grzywnę⁶⁹. W 1423 r. Jagienka zastawiła [bratanicy Jaszka — T.K.] Annie, córce [zmarłego — T.K.] Dobka z Wierzbna, za 50 grzywien długu swego zmarłego męża [Jaszka — T.K.], całą swoją macierzyznę w Karwinie, zastrzegając sobie korzystanie z gajów w tej miejscowości⁷⁰. Część wystąpień publicznych Jaszka omówiono w biografii jego brata Krystyna. Pojawił się 7 sierpnia 1382 r., gdy sądził się z Mikołajem z Wierzbna [stryjem? — T.K.]⁷¹, następnie 2 czerwca 1385 r. w sprawie, w której został oskarżony o zranienie dwóch kmiaci ze Świeradzie, Piotra i Hanka⁷². W dniu 10 kwietnia 1397 r. Andrzej z Filipowic uzyskał wyrok pod niestawienictwo Jaszka z Wierzbna (*Jasco de Wirzbno*) przy przeciwpozwie na sumę 25 grzywien⁷³. Dnia 21 sierpnia tegoż roku Wroch z Wojsławic miał apelację przeciwko Jaszskowi z Wierzbna i kmieciowi Łukaszowi z Karwina⁷⁴. Dnia 8 listopada 1397 r. *Johannes de Wirzbno* otrzymał dziewięć grzywien kary od Wrocha z Wojsławic, a wspomniany wyżej kміeć sześć grzywien z tytułu poręczenia⁷⁵. Dnia 14 marca 1398 r. Franek i Jakub, ludzie Wrocha z Wojsławic, mieli zapłacić karę królewską *pietnadziesta* Jaszskowi z Wierzbna z całej kary „siedemdziesiąt” jako tytułu odpowiedzialności za „ciążę”. W tej sprawie zeznał pod przysięgą urzędnik Kożuch. Ten zeznał, że Stanisław Pokos z Odunowa „ciążył” Wrochowi, a ten Jaszskowi odpowiadał za swoich ludzi⁷⁶. Termin peremptoryjny w sprawie z Wrochem miał miejsce 14 maja 1398 r. na wiecu generalnym⁷⁷. W dniu 29 sierpnia 1398 r. wystąpił jako główny dłużnik (*Jascho de Wirzbno*) wraz z [bratem — T.K.] Krystynem z Karwina, jako poręczycielem w sprawie, w której obaj razem ponosili odpowiedzialność na sumę 30 grzywien średniej monety, pomniejszonych o jedną średnią z dwóch grzywien, oraz dodatkowo ośmiu grzywien groszy, z terminem spłaty na najbliższego św. Mikołaja, wobec [ojca — T.K.] Boguty

⁶⁸ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=25202&q=wierzbna&d=3&t=0&s=1> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

⁶⁹ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ SPPP 8, cz. 1, nr 1693 (s. 76).

⁷² SPPP 8, cz. 1, nr 3556 (s. 155).

⁷³ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCXVIII (nr 37, s. 382).

⁷⁴ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCXXVI (nr 46, s. 396). Dnia 4 września t.r. mieli termin zwany *poveszoni*, uwaga CCXXVIII (nr 31, s. 397).

⁷⁵ SPPP 8, cz. 2, nr 6138 (s. 423).

⁷⁶ SPPP 8, cz. 2, nr 6719 (s. 491). W dniu 26 marca t.r. sprawa toczyła się dalej z udziałem Stanisława Pokosa, nr 6782 (s. 496). Dnia 16 kwietnia t.r. ten złożył pozew przeciwko Jaszskowi, nr 6846 (s. 503).

⁷⁷ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCLV (nr 68, s. 520). Następnie 4 czerwca 1398 r. Jaszko jako powód składał na wiecu zeznanie, uwaga CCLVI (nr 41, s. 528).

z Wierzbna, który zresztą tę część zobowiązania, którą Jaszek miał z części w Wierzbnie, scedował na Miczka Osczerza⁷⁸. Dnia 1 października 1398 r. Jaszko z Wierzbna poręczył sędziemu Sławomirowi⁷⁹. Dnia 24 października 1398 r. Krystka, wdowa po Miczku z Boturzyna, sześć grzywien w jednej trzeciej posiadłości swojego męża odstąpiła Jaszкови z Wierzbna (*Jaschcone de Wirzbno*) na swoim zapisie od męża na Wierzbnie, którego Jaszko, mimo orzeczenia prawnego, nie chciał wykonać⁸⁰. W dniu 4 marca 1399 r. Jaszko z Wierzbna został zobowiązany uiścić 14 grzywien, pomniejszonych o osiem groszy, mieszczaninowi krakowskiemu Piotrowi Spicymirowi w ciągu trzech najbliższych tygodni po święcie Paschy pod karą *pietnadziesta* — dla powoda i drugą dla sądu⁸¹. Tegoż dnia Jaszko miał też zapłacić sześć grzywien pomniejszonych o sześć groszy Dorocie z Raciechowic i jej córce, a gdyby tej sumy nie uiścił w ciągu najbliższych sześciu tygodni, to miał zapłacić dziewięć grzywien⁸². Dnia 20 stycznia 1400 r. Jaszko z Wierzbna sądził się o pięć grzywien kapitału głównego z Mściszkiem z Kowal⁸³. W dniu 10 lutego 1400 r. Jaszko z Wierzbna miał dwie sprawy. W pierwszej sąd wyznaczył termin peremptoryjny po Środzie Popielcowej między Ninotą z Karniowa a Jaszkiem o długi żydowskie. W drugiej Jaszko miał termin peremptoryjny z Mściszkiem z Kowal⁸⁴. Dzień później, z powodu niestawiennictwa Jaszka, Wienczesław [Broda — T.K.] z Marcinowic uzyskał wyrok nakazujący Jaszкови zapłacić cztery grzywiny długu głównego i odsetki⁸⁵. W dniu 4 maja 1400 r. Jaszko z Wierzbna miał kolejny termin peremptoryjny z Mściszkiem z Kowal i Ninotą z Karniowa⁸⁶. Dnia 18 maja 1400 r. Jaszko z Wierzbna (*Jaschco de Wirzbno*) nie stawił się w sprawie z Wacławem Brodą, sąd orzekł zapłatę czterech grzywien

⁷⁸ SPPP 8, cz. 2, nr 7432 (s. 568).

⁷⁹ SPPP 8, cz. 2, nr 7566 (s. 583).

⁸⁰ SPPP 2, nr 326 (s. 75) = SPPP 8, cz. 2, nr 7773 (s. 606).

⁸¹ SPPP 8, cz. 2, nr 8472 (s. 676).

⁸² SPPP 8, cz. 2, nr 8474 (s. 677). Dnia 8 kwietnia 1399 r. w tej sprawie został przesłuchany kapłan z Koniuszy, uwaga CCLXXXVII (nr 66, s. 689). Jednak 23 kwietnia Dorota, wdowa po Sieciechu z Raciechowic, jako powódka została, pod swe niestawiennictwo, zobowiązana do zapłaty dwóch grzywien długu, nr 8632 (s. 693). Dorota sądziła się o sześć grzywien 1 czerwca 1400 r., uwaga CCCXXIX (nr 23, s. 872). W dniu 28 lipca t.r. sąd nakazał zapłacić Dorocie dwie grzywiny do najbliższej niedzieli, ze zobowiązania trzech grzywien, nr 10468 (s. 901). Dnia 15 września t.r. *Johannes de Wirzbno* miał zapłacić Dorocie trzy grzywiny i jeden wiardunek pod karami *pietnadziesta* dla powódki i sądu, nr 10566 (s. 912).

⁸³ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCIX (nr 21, s. 800).

⁸⁴ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCXV (nr 69 i 71, s. 822–823). Z Mściszkiem kolejny termin zawity odbył się 24 lutego t.r., uwaga CCCXVI (nr 38, s. 830). W obu tych sprawach następne terminy zawite na po święcie Paschy wyznaczył sąd ziemski 9 marca t.r., uwaga CCCXIX (nr 2 i 20, s. 835). Z Mściszkiem kolejny termin był 1 czerwca t.r., uwaga CCCXXIX (nr 43, s. 872). Z Ninotą 24 sierpnia t.r. sąd wyznaczył termin peremptoryjny po św. Michale, uwaga CCCXXXVIII (nr 15, s. 904); kolejny 6 października t.r., uwaga CCCXLVI (nr 10, s. 931); kolejny 3 listopada t.r., uwaga CCCL (nr 11, s. 941).

⁸⁵ SPPP 8, cz. 2, nr 9855 (s. 825).

⁸⁶ SPPP 8, cz. 2, uwaga nr CCCXXIV (nr 5 i 7, s. 850).

w głównej monecie⁸⁷. Tego samego dnia Jaszko z Wierzbna procesował się z Andrzejem z Karniowa i jego matką oraz z Ninotą z Karniowa (w obu wypadkach sąd wyznaczył rozprawę po św. Janie Chrzcicielu)⁸⁸. W dniu 6 października 1400 r. Jaszko był zobowiązany dwie grzywny z tytułu poręczenia Jaszcowi z Kobierzyna⁸⁹. W dniu 16 listopada 1400 r. Jaśko z Wierzbna zapłacił Adamowi z Barwałdu sześć skojców⁹⁰. W dniu 16 listopada 1400 r. Jaszek (*Jaschcone de Wirzbno*) stał się uczestnikiem w sporze, jaki z jego bratem Dobkiem toczył Paszek z Zakrzowa (zob. szerzej w następnym biogramie)⁹¹. Następnego dnia Jaszko z Wierzbna został pod karą sądu zobowiązany zapłacić Strzale z Krakowa⁹². W dniu 17 listopada Ninota z Karniowa miał termin z Janem z Wierzbna (*Johannem de Wirzbno*)⁹³. Tego samego dnia Jaszek z Wierzbna (*Jaschco de Wirzbno*) miał także sprawę z Andrzejem z Karniowa o poręczenie na sumę 17 i pół grzywny⁹⁴. W tym samym dniu Staszko z Sieklówki [wuj — T.K.] miał termin peremptoryjny z Jaszkiem z Wierzbna o 33 grzywny⁹⁵. W dniu 1 grudnia 1400 r. Dobko i Jaszko z Wierzbna świadczyli w sądzie ziemskim krakowskim⁹⁶. Dnia 15 grudnia 1400 r. Staszek z Sieklówki, sołtys, miał termin peremptoryjny z Jaszkiem z Wierzbna o 33 grzywny, natomiast Jaszek z Wierzbna (*Jaschco de Wirzbno*) miał sprawę o 12 grzywien z Andrzejem z Karniowa⁹⁷. W dniu 10 maja 1401 r. toczyła się wielce charakterystyczna sprawa o główszczyznę między Pechną, córką Pietrasza z Bogusławic, zwanego Ciołkiem, która nie mogła od trzech lat uzyskać wyroku na Jaszku z Wierzbna za zabicie jej ojca⁹⁸. Sprawa ta pokazuje, jak niewydolny był wymiar sprawiedliwości w tamtych czasach. Dnia 25 października 1402 r. Jaszko z Wierzbna, jako wiceprokurator, dochodził długu od mieszczanina krakowskiego Vrietha — sąd orzekł dwie kary *pietnadziesta*: dla strony i dla siebie⁹⁹. W 1404 r. Maciej z Lgoty przedłożył przed sądem dokument w sprawie przeciwko Jaszcowi

⁸⁷ SPPP 8, cz. 2, nr 10185 (s. 864).

⁸⁸ SPPP 8, cz. 2, uwaga nr CCCXXVIII (nr 6 i 7, s. 865). Z Andrzejem termin peremptoryjny 24 sierpnia t.r., uwaga CCCXXXVIII (nr 16, s. 904), kolejny 6 października t.r., uwaga CCCXLVI (nr 9, s. 931), dalszy (z propozycją ugody) 3 listopada t.r., uwaga CCCL (nr 12, s. 941).

⁸⁹ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCXLVI (nr 11, s. 931).

⁹⁰ SPPP 8, cz. 2, nr 10833–10834 (s. 942), uwaga CCCLII (nr 44, s. 948). Dnia 1 grudnia 1400 r. Jaszek był nadal winny Adamowi z Barwałdu 10 grzywien i jeden wiardunek, nr 10923 (s. 952).

⁹¹ SPPP 8, cz. 2, nr 10840 (s. 942).

⁹² SPPP 8, cz. 2, nr 10851 (s. 945).

⁹³ SPPP 8, uwaga CCCLII (nr 22, s. 947).

⁹⁴ SPPP 8, uwaga CCCLII (nr 25, s. 947). Termin był peremptoryjny, zob. nr 26.

⁹⁵ SPPP 8, uwaga CCCLII (nr 31, s. 947). Procesowali się jeszcze 15 grudnia 1400 r., uwaga CCCLVI (nr 29, s. 960).

⁹⁶ SPPP 8, cz. 2, nr 10925 (s. 952).

⁹⁷ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCLVI (nr 29–30, s. 960).

⁹⁸ SPPP 2, nr 771 (s. 121).

⁹⁹ SPPP 2, nr 926 (s. 139).

z Wierzbna¹⁰⁰. W latach 1404–1405 Dobek i Jaszek z Wierzbna byli w sporze z Piotraszem Kłęczeńskim z Kłęczan o 50 grzywien zakładu¹⁰¹. W tych samych latach Jaszek z Wierzbna i Florian z Knyszyna zobowiązali się pod zwyczajowymi karami *pietnadziesta* i „siedemdziesiąt” zapłacić 40 grzywien półgroszka Imramowi Juniorowi z Czulic¹⁰². W 1405 r. Jaszek z Wierzbna dał Stanisławowi z Krasnego wwiązanie do kmiecia w Wierzbnie, płacącego dwie grzywny czynszu rocznie¹⁰³. W 1408 r. Skarbek zwany Głodem, kmieć z Karwina, gotów był wykupić za dwie grzywny u Jana z Wierzbna suknię z zastawu¹⁰⁴. W 1408 r. Mikołaj ze Zbigniewa zastawił za 80 grzywien Jaszkwowi z Wierzbna część w Gdowie, którą miał w zastawie od Andrzeja Olanda, syna Olanda z Boczowa. Rok później Jaszek dał Annie, wdowie po Janie ze Zbigniewa, wwiązanie w część Gdowa i zobowiązał się zwrócić tejsze, nazwanej Hanką ze Zbigniewa, dokument zastawny odnośnie do Gdowa¹⁰⁵. W 1409 r. Jaszek winien był zapłacić Stanisławowi Słocie, kmieciowi z Karwina, półtorej grzywny za proso i za dług¹⁰⁶. W 1411 r. Jaszek z Wierzbna pod groźbą kary *pietnadziesta* winien zwrócić Lubomirowi z Wronińca, niegdyś z Raclawic, kmiecia w Karwinie, którego miał w zastawie na sumę 16 grzywien od Stanisława z Krasnego¹⁰⁷. W 1414 r. Paszek z Zakrzowa miał zapłacić w wyznaczonym terminie 18 grzywien Jaszkwowi z Wierzbna pod gwarancją wwiązania go do dwóch kmieci w Cerekwi¹⁰⁸. W 1414 r. Jaszek z Wierzbna jako poręczyciel Goworka z Mąkocic miał zapłacić 30 grzywien Jaszkwowi z Łuczanowic pod warunkiem zastawienia mu czterech kmieci w Wierzbnie¹⁰⁹. Dnia 14 marca 1414 r. Jaszek z Wierzbna (*Jasconem de Wirzbno*) pozwał Mikołaja z Damianic o 3 grzywny, o szkody poniesione w czasie wyprawy wojennej pod chorągwią tegoż Mikołaja, o 3 konie, o kuszę i inne rzeczy o wartości 20 grzywien¹¹⁰. W dniu 16 stycznia 1415 r. Świętosław z Łysokani skazany został na karę *pietnadziesta* Imbramowi z Czulic, pełnomocnikowi Jaszka z Wierzbna, za to, że Oganka, peł-

¹⁰⁰ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=9053&q=wierzbna&d=3&t=0&s=1> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁰¹ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7551&q=wierzbna&d=3&t=0&s=1> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁰² <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7632&q=wierzbna&d=3&t=0&s=1> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁰³ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=8202&q=wierzbna&d=3&t=0&s=1> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁰⁴ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁰⁵ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=5469&q=wierzbna&d=3&t=0> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁰⁶ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁰⁷ *Ibidem*.

¹⁰⁸ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=3686&q=wierzbna&d=3&t=0> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁰⁹ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=25355&q=wierzbna&d=3&t=0&s=1> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹¹⁰ SPPP 2, nr 1339 (s. 196).

nomocnik tegoż Świętosława, powiedział Imbramowi: *diablą nauką idziess*¹¹¹. W 1415 r. Imram z Czulic zastawił za 40 grzywien Jaszkwowi z Wierzbna 4 grzywiny czynszu na swoich kmieciach w Czulicach¹¹². W 1416 r. kmiecie Jaszka z Karwina pozwani zostali przez Domarada, podrzędcego z Proszowic. Ci, albo inni: Masz i Mikołaj Liskowic, kmiecie z Karwina, zobowiązali się zapłacić Jaszkwowi z Wierzbna 12 grzywien za kupione zboże¹¹³. W 1419 r. Śmił z Grzybowej zeznał, że Jaszek z Wierzbna miał poręczyć za niego trzy kusze wypożyczone od prepozyta kieleckiego Mikołaja z Łapanowa¹¹⁴. W latach 1419–1420 kmiecie z Karwina procesowali się z Jaszkiem z Wierzbna¹¹⁵. Jest to ostatnie wspomnienie o Jaszku jako osobie żyjącej.

6. Dobek (Dobiesław)

Dobek (Dobiesław) był trzecim synem Boguty (1). Część jego wystąpień publicznych omówiono w biogramach jego braci (4–5). O stosunkach małżeńskich Dobka dowiadujemy się z następujących wpisów: w latach 1403–1404 Hanka [Anna — T.K.], córka Ratołda z Kostrzy, żona Dobka z Wierzbna, pozwała swych braci Jakusza z Kostrzy, Mikołaja z Jodłownika i Paszka z Janowic o 40 grzywien posagu i tyleż wyprawy¹¹⁶. W tych samych latach Hanka [Anna — T.K.], żona Dobka z Wierzbna, procesowała się ze swym bratem Mikołajem z Jodłownika o 40 grzywien posagu i tyleż *wypuschny* [wyprawy — T.K.]¹¹⁷. W 1404 r. Anna, żona Dobka z Wierzbna [i Sieklówki — T.K.] [w poprzednim małżeństwie żona Stanisława z Janowic — T.K.], sądziła się z Paszkiem z Janowic o pieniądze posagowe. Mikołaj z Jodłownika i Paszek z Janowic procesowali się z Anną. Każdy z nich pozwał Annę o 40 grzywien posagu i tyleż wyprawy¹¹⁸. Anna urodziła Dobkowi synów Jakusza i Dobka oraz córkę Annę (11–13). Dobek pojawił się 8 października 1379 r., gdy sądząc się z Andrzejem z Siedlisk, przeprowadził kapłana Piotra¹¹⁹. W dniu 20 czerwca 1381 r. z Dobkiem z Wierzbna sądził się o 18 wypełnionych skojców i dwie miary jasnej pszenicy ozimej (*sili-*

¹¹¹ SPPP 2, nr 1361 (s. 199).

¹¹² <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=4633&q=wierzbna&d=3&t=0#m1> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹¹³ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹¹⁴ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=25218&q=wierzbna&d=3&t=0&s=1> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹¹⁵ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹¹⁶ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=8016&q=wierzbna&d=3&t=0&s=11404> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹¹⁷ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7029&q=wierzbna&d=3&t=0> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹¹⁸ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=6680> (dostęp: 6 kwietnia 2017).

¹¹⁹ SPPP 8, cz. 1, nr 587 (s. 25).

ginis) Wojciech Pieczarka z Wilkowa. Sąd wyznaczył termin trzeci¹²⁰. Dnia 23 marca 1385 r. Piotr z Druszkowa i Dobko z Wierzbna mieli sprawę o annaty¹²¹. W dniu 18 maja 1385 r. Dobko z Wierzbna miał trzeci termin z Niemierzą z Przybysławic¹²². Dnia 31 sierpnia 1385 r. z Dobkiem z Wierzbna sądzili się kmiecie ze Świeradzie [k. Proszowic — T.K.]. Sąd wyznaczył rozprawę po św. Michale Archaniele¹²³. W dniu 15 marca 1386 r. Miczek z Łyszkowic wraz z Dobkiem z Wierzbna (*Dobcone de Virbno*) procesował się z Jaśkiem z Glewa¹²⁴. Następnie 5 lipca 1386 r. Dobko z Wierzbna zapłacił karę sześciu grzywien Mikołajowi z Łyszkowic¹²⁵. W dniu 6 września 1386 r. Paszek z Krzyszkowic miał z Dobkiem z Wierzbna termin trzeci¹²⁶. Dnia 29 listopada 1386 r. Wydźga z Drwinii miał sprawę przeciw Dobkowi z Wierzbna (*Dobco de Virbno*)¹²⁷. W dniu 17 stycznia 1387 r. Dobko z Wierzbna i dwaj kmiecie z tej wsi, Czcibor i Staszek, toczyli sprawę z Piotrem z Pobiednika o zadanie dwóch ran otwartych i trzech nieotwartych Czciborowi i kmieciowi [Staszekowi? — T.K.] dwóch nieotwartych; żądano pół grzywny odszkodowania¹²⁸. Dnia 5 września 1387 r. Dobko z Wierzbna oskarżył na drugim terminie Marcina z Żydowa o zadanie narzędziem 18 ran nieotwartych i spowodowanie upływu krwi¹²⁹. Dnia 2 listopada 1387 r. Dobko z Wierzbna miał sprawę z Dzierławem z Janowic¹³⁰. W dniu 30 stycznia 1388 r. w dwóch wpisach przedstawiono rozliczenia między Pietraszem z Opatkowic, bratankiem Przeclawa z tej miejscowości, który nabył część udziałów w dziedzictwie w Wierzbnie od Dobka, który odziedziczył je po babce (*ava*) Helszce. Pietrasz miał zapłacić pięć grzywien groszy, z tym że do św. Stanisława w maju wpierw dwie i pół grzywny, gdyby nie zapłacił, miał dostarczyć pięć sztuk bydła, a gdyby i tego nie uczynił, to miał od razu zapłacić pięć grzywien, które dla Dobka stałyby się wymagalne, względnie te dwie i pół grzywny mógł uiścić na św. Michała, a gdyby dalej nie zapłacił, bezwzględnie miał dostarczyć pięć sztuk bydła, a w razie nieuczynienia tego, cała suma pięciu grzywien była ostatecznie wymagalna¹³¹. Drugi wpis objaśnił, że Helszka była ciotką Pietrasza (*amita*), a Przeclaw miał

¹²⁰ SPPP 8, cz. 1, nr 675 i 678 (s. 31).

¹²¹ SPPP 8, cz. 1, nr 3280 (s. 143).

¹²² SPPP 8, cz. 1, nr 3445 (s. 150).

¹²³ SPPP 8, cz. 1, nr 3815 (s. 166).

¹²⁴ SPPP 8, cz. 1, uwaga IV (nr 4, s. 174).

¹²⁵ SPPP 8, cz. 1, uwaga XVIII (nr 36, s. 188).

¹²⁶ SPPP 8, cz. 1, uwaga XXIV (nr 12, s. 194).

¹²⁷ SPPP 8, cz. 1, uwaga XXXII (nr 6, s. 200).

¹²⁸ SPPP 8, cz. 1, nr 4251 (s. 204). Termin trzeci miał miejsce 16 maja t.r., uwaga XLVI (nr 12, s. 210).

¹²⁹ SPPP 8, cz. 1, nr 4362 (s. 218).

¹³⁰ SPPP 8, cz. 1, nr 4352, przypis 1 (s. 217). Termin trzeci sądzono 16 września t.r., uwaga LVII (nr 16, s. 220).

¹³¹ SPPP 8, cz. 2, nr 4504 (s. 236).

dać 30 grzywien zastawu, by wspomniany kontrakt został zrealizowany¹³². Dnia 5 lutego 1398 r. opat tyniecki pozwał Dobka z Sieklówki, ten jednak domagał się przypozwania jego braci Jaszka i Krystyna za napad na las i wywołanie w nim zniszczeń¹³³. W dniu 20 czerwca 1398 r. z Dobkiem z Wierzbna sądził się — wspominany już wyżej — Wroch z Wojsławic¹³⁴. Dnia 2 października 1398 r. wszystkie sprawy w sądach w Krakowie i Proszowicach między [Wrochem z — T.K.] Wojsławic i Dobkiem, Jaszkiem i Krystynem z Karwina zostały zamknięte¹³⁵. W dniu 21 stycznia 1399 r. Dorota z Raciechowic miała termin drugi z Dobkiem i Jaszkiem z Wierzbna o 16 grzywien¹³⁶. Dnia 5 lutego 1399 r. opat tyniecki miał termin peremptoryjny z Dobkiem, Krystynem i Jaszkiem z Wierzbna na wiecu¹³⁷. Dnia 10 maja 1399 r. z Dobkiem z Wierzbna sądził się opat tyniecki¹³⁸. W dniu 6 lutego 1400 r. Dobko i Jaszko zostali zachodźcami w sprawie ich stryja (*patruus*) Wawrzyńca, dziedzica w Sieklówce, jaką ten toczył z opatem tynieckim¹³⁹. W dniu 10 lutego 1400 r. Marek z Goszyc [herbu Gryf — T.K.] sądził się z Dobkiem z Wierzbna o siedem dziesięcin¹⁴⁰. Dnia 24 marca 1400 r. Dobko z Wierzbna ustanowił proboszcza wojnickiego Jana zachodźcą w procesie z Marcinem z Goszyc [herbu Gryf — T.K.] o sześć dziesięcin pobieranych w okręgu bieckim. Sąd ustalił termin na po św. Stanisławie w maju¹⁴¹. W dniu 15 czerwca 1400 r. Dobko sądził się z Dorotą z Raciechowic¹⁴². Dnia 6 października 1400 r.

¹³² SPPP 8, cz. 2, nr 4505 (s. 236). Nie wiadomo jednak, czy Helszka była matką Boguty, czy jego żony Świętochny.

¹³³ SPPP 8, cz. 2, nr 6393–6394 (s. 455–456).

¹³⁴ SPPP 2, nr 226 (s. 64) [to samo SPPP 8, cz. 2, nr 7134 (s. 536)]. Na następnej rozprawie 29 sierpnia 1398 r. kopista przedstawił dialog między Wrochem i Dobkiem. Wroch sądził się z Dobkiem o poręczenie, wcześniej Dobek nie odpowiedział na pozew, teraz zaś Dobek chciał się dowiedzieć się, o co jest skarżony. Wroch domagał się z tytułu poręczenia i długu 200 grzywien. Wroch pożyczył bowiem Dobkowemu bratu Janowi, a ten był mu nadal winny, nr 287 (s. 70) [to samo SPPP 8, cz. 2, nr 7430 (s. 568)].

¹³⁵ SPPP 8, cz. 2, nr 7652 (s. 592).

¹³⁶ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCLXXVI (nr 29, s. 643).

¹³⁷ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCLXXIX (nr 24, s. 657). Dnia 10 maja 1399 r. trzech bracia składali zeznania na wiecu, uwaga CCXC (nr 66, s. 705). Podobnie 4 maja 1400 r., uwaga CCCXXIV (nr 3, s. 850).

¹³⁸ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCXC (nr 68, s. 705). Dnia 4 maja 1400 r. miał miejsce termin peremptoryjny, Dobko został określony jako z Sieklówki, uwaga CCCXXIV (nr 4, s. 850).

¹³⁹ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCXIV (nr 11, s. 819).

¹⁴⁰ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCXV (nr 6, s. 821). Sądził się dalej 15 czerwca 1400 r., uwaga CCCXXX (nr 44, s. 875). Termin peremptoryjny miał miejsce 13 lipca 1400 r., uwaga CCCXXXIV (nr 51, s. 885); kolejny termin w dniu 27 lipca t.r. sąd wyznaczył na po św. Michale, uwaga CCCXXXVI (nr 84, s. 900), a 6 października t.r. pojawił się kolejny termin na po święcie Oczyszczenia NMP, uwaga CCCXLVI (nr 23, s. 931).

¹⁴¹ SPPP 8, cz. 2, nr 10015 (s. 843). W dniu 1 czerwca 1400 r. w tej konfiguracji (choć nie do końca, zamiast Marcina jest Marek) przedmiotem sporu było 10 grzywien, uwaga CCCXXIX (nr 34–35, s. 872).

¹⁴² SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCXXX (nr 45, s. 875). Dnia 13 lipca 1400 r. wyjaśniono, że Dobek z Wierzbna procesował się z Dorotą, wdową po Sieciechu z Raciechowic, o 80 grzywien, nr 10327

Dobko z Wierzbna (*Dobco de Wirzbno*) miał zapłacić swemu bratu Krystynowi (*Cristino fratri suo*) karę „sześćdziesiąt”¹⁴³. W dniu 2 listopada 1400 r. Dobko z Sieklówki (*Dobco de Secluca*) sędził się z Pietraszem z Siedlec¹⁴⁴. W dniu 1 listopada 1400 r. Pietrasz z Zagórzyc wpierw wciągnął Dobka z racji poręczenia do swej sprawy z bratem Dobka Krystynem (zob. wyżej), a potem przyprowadził świadków przeciwko Dobkowi z Wierzbna: Pietrasza z Łuczanowic i Paszka z Żydowa. Nie potwierdzili jednak, że Pietrasz poręczał sumę 100 grzywien od Jaszka z Wierzbna dla [brata — T.K.] Dobka i że sam Pietrasz dał takie zobowiązanie¹⁴⁵. Tego też dnia Dobko z Wierzbna miał drugi termin z Sądkiem z Górki o 50 grzywien wadium¹⁴⁶. Dnia 17 listopada 1400 r. Krystyn z Karwina (*Christinus de Charwin*) miał sprawę z [bratem — T.K.] Dobkiem z Wierzbna o 60 [grzywien — T.K.] i 12 skojców¹⁴⁷. W dniu 28 lutego 1402 r. Mikołaj z Olewina miał zobowiązanie na sumę 17 grzywien dla Dobka z Wierzbna¹⁴⁸. W 1403 r. Dobek z Wierzbna i jego brat Jaszek winni byli pod groźbą kary *pietnadziesta* dokonać podziału wszystkich dóbr w Wierzbnie i Karwinie, a także podziału bydła, koni, trzody i plonów¹⁴⁹. W 1403 r. Czader z Marcinkowic zobowiązał się zapłacić [bratu przyrodnemu — T.K.] Dobkowi z Wierzbna 14 grzywien szerokich groszy praskich¹⁵⁰. W 1404 r. Dobek z Wierzbna pozyskał na Czadrze z Marcinkowic 42 grzywiny, w tym 12 grzywien szerokich groszy praskich, a resztę w monecie obiegowej. Dobek pozwał Czadra o te 42 grzywiny i tyleż szkody¹⁵¹. W latach 1404–1405 Dobek miał sprawę przeciwko Czadowi z Marcinkowic i Piotraszowi z Klęczan o 100 grzywien poręki¹⁵². W 1405 r. Czader z Marcinkowic i Piotrasz z Klęczan poręczyli Dobkowi z Wierzbna zakład w wysokości 100 grzywien za Jaszka z Wierzbna¹⁵³. Jaszek miał zaś przysiąc, że uwolnił Czadra i Piotrasza z zapłaty 100 grzywien poręczonych Dobkowi z Wierzbna¹⁵⁴. Jaszek wystąpił

(s. 884). W dniu 27 lipca t.r. sąd nakazał, by Dobiesław z Wierzbna (*Dobeslaus de Wirzbno*) zapłacił Dorocie trzy grzywiny, nr 10462 (s. 899).

¹⁴³ SPPP 8, cz. 2, nr 10735 (s. 930).

¹⁴⁴ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCXLIX (nr 49, s. 939).

¹⁴⁵ SPPP 8, cz. 2, nr 10832 i 10840 (s. 942). Dnia 17 listopada 1400 r. Pietrasz konfrontował swoich świadków z Dobkiem, uwaga CCCLII (nr 17, s. 947). Procesowali się (Dobiesław) jeszcze 15 grudnia 1400 r., uwaga CCCLVI (nr 13, s. 960).

¹⁴⁶ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCLI (nr 56, s. 944). Dnia 17 listopada 1400 r. Dobek z Wierzbna (*Dobco de Wirzbno*) miał sprawę (termin peremptoryjny) z Sądkiem z Górek o 50 grzywien z tytułu poręczenia, uwaga CCCLII (nr 16, s. 947). Procesowali się jeszcze 15 grudnia 1400 r., uwaga CCCLVI (nr 14, s. 960).

¹⁴⁷ SPPP 8, cz. 2, uwaga CCCLII (nr 18, s. 947).

¹⁴⁸ SPPP 2, nr 849 (s. 129).

¹⁴⁹ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁵⁰ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=25538> (dostęp: 20 lipca 2016).

¹⁵¹ *Ibidem*.

¹⁵² *Ibidem*.

¹⁵³ *Ibidem*.

¹⁵⁴ *Ibidem*.

z roszczeniem przeciwko Czadowi z Marcinkowic o 24 grzywny i tyleż szkody oraz o porękę udzieloną Żydom¹⁵⁵. Czader z Marcinkowic i Florian z Knyszyna poręczyli Dobkowi z Wierzbna zwrot 20 grzywien półgroszka¹⁵⁶. W 1404 r. Dobek z Wierzbna pod zwyczajowymi karami miał zapłacić 10 grzywien półgroszka Florianowi z Knyszyna¹⁵⁷.

Pokolenie III

7. Tomek (Tomasz)

Zofia Leszczyńska-Skrętowa zauważyła istotny problem: równoległe funkcjonowanie dwóch Tomków (Tomaszów) z Karwina: jednego tutaj omawianego, syna Krystyna, i drugiego, będącego synem Jaszka. Próbowala ich rozdzielić, jak sądzę, z dobrym skutkiem¹⁵⁸. Od razu trzeba zaznaczyć, że większość zapisków sądowych dotyczy tego drugiego — Tomka z Karwina. Tutaj wpierw zostaną przedstawione informacje bez wątpliwości dotyczące Tomka, syna Krystyna. W 1443 r. została wspomniana Imramka, córka Imrama z Czulic, jako żona Tomka z Karwina; w 1458 r. była już wdową¹⁵⁹. W 1443 r. Jan z Czulic zobowiązał się wypłacić w określonym terminie swej siostrze Imramce 100 grzywien wyprawy. Tomek z Karwina zapisał żonie Imramce 100 grzywien wiana i tyle samo grzywien posagu na połowie wszystkich dóbr w Karwinie¹⁶⁰. Imramka urodziła Tomkowi sześć córek: Jadwigę, Annę, Katarzynę, Barbarę, Weronkę i Ulianę (14–19). W 1422 r. Tomek z Karwina wydzierżawił na sześć lat Czadowi z Marcinkowic całą część w Karwinie. Czader miał wykupić za swoje pieniądze dwóch kmieci zastawionych za 20 grzywien, wypłacić 8 grzywien półgroszka długu ojca Tomasza [Krystyna z Karwina — T.K.] oraz płacić przez czas dzierżawy mniszce Femce [bratanicy, córce Krystyna — T.K.] jedną grzywnę i 8 skojców czynszu. Po zakończeniu dzierżawy winien był zwrócić te dobra Tomkowi z zasiewami, 4 wołami, 2 krowami, 10 maciorami, kurami i kogutami oraz odremontowanymi: izbą, salą (*pallacium*) i folwarkiem z dopłatą 10 grzywien¹⁶¹. W 1435 r. To-

¹⁵⁵ *Ibidem*.

¹⁵⁶ *Ibidem*.

¹⁵⁷ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7632&q=wierzbna&d=3&t=0&s=1> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁵⁸ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=5135&q=wierzbna&d=3&t=0> (dostęp: 26 sierpnia 2016).

¹⁵⁹ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁶⁰ *Ibidem*.

¹⁶¹ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=25538> (dostęp: 20 lipca 2016).

masz, dziedzic Karwina, nadał dziesięcinę swobodną ze swoich ról folwarcznych w Karwinie proboszczowi w Raciechowicach¹⁶².

Kolejne wpisy tylko z dużym prawdopodobieństwem należy wiązać z tym Tomkiem z Karwina. Dnia 30 listopada 1441 r. klasztor tyniecki zamienił z Tomaszem z Karwina (*nobilis Thomas de Charwin*) bliżej nieokreślony brzeg [przepływa przez Karwin rzeczka zwana Ropotkiem lub Kitlowcem, lewy dopływ Wisły i potok bez nazwy stanowiący lewy dopływ tej rzeczki — T.K.] za rolę w Karwinie położoną między gajami zwanymi Sitowcami w Karwinie. Mieszkańcy obu części Karwina [szlacheckiej i klasztornej — T.K.] mogli poić bydło w sadzawkach, a gdy zostały one ogrodzone przez Tomasza, mogli obowiązkowo poić bydło, rozlewając wodę w korytach, czyli w nieckach poza ogrodzeniem. Byli też obowiązani do naprawy drogi z Karwina do Wierzbna, biegnącej od pierwszego jazu sadzawki aż do spiętrzenia wody wyżej położonej sadzawki. Żaden z ludzi opata nie mógł płać bydła w tych sadzawkach. Obie strony winny były co roku po św. Wojciechu odnawiać znaki między rolami i łąkami przez wbijanie pali: opat przy pomocy 10 ludzi, Tomasz przy pomocy 4 ludzi. Ponieważ na liście świadków występowali krewni żony Tomasza: Imram i Stanisław z Donatowic, można domniemywać, że chodzi tu o tego Tomka z Karwina¹⁶³. W 1442 r. opat tyniecki dał Tomkowi z Karwina w używalność dwie sadzawki w zamian za niwę położoną między gajami zwanymi Sitowcami w Karwinie. Wszyscy mieszkańcy wsi i ich bydło mogli korzystać z tych sadzawek, Tomek jednak bez udziału opata winien był sam grodzić, konserwować i naprawiać obie sadzawki, poczynając od pierwszej grobli aż do spiętrzenia wyżej położonej sadzawki¹⁶⁴. W 1449 r. Mikołaj Nawara, kmić opata tynieckiego z klasztornych dóbr w Karwinie, pozwał Stanisława, wólarza Tomasza z Karwina, o bezprawne pobranie od niego sześciu groszy obornego¹⁶⁵. W tym samym roku Stanisław Sypiel, kmić opata tynieckiego, pozwał Jakuba Koleję, Macieja Czarnotę i Pawła Paczelę, kmieci Tomasza z Karwina, o dwie rany sine i jedną krwawą. Tomasz Karwiński przedłożył przywilej prawa niemieckiego wyjmującego jego ludzi spod jurysdykcji sądu grodzkiego. Tomasz z Karwina poręczył za swoich kmieci, iż utrzymają pokój ze Stanisławem Sypielcem pod wadium 30 grzywien, a Mikołaj Waźliński [wólarz opata? — T.K.] złożył także poręczenie pod wadium 10 grzywien za Sypiela¹⁶⁶.

¹⁶² <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁶³ *Codex diplomaticus Monasterii Tynecensis = Kodeks dyplomatyczny klasztoru tynieckiego. Cz. 2, Obejmująca rzeczy od roku 1401 do roku 1506*, wyd. S. Smolka, Lwów 1875 (dalej jako: KDKT), cz. 2, nr CLXXXVII (s. 306–307). Tłumaczenie na podstawie: <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁶⁴ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁶⁵ *Ibidem*.

¹⁶⁶ *Ibidem*.

8. Femka

Femka była córką Krystyna (4). Jedyna o niej wzmianka zob. biogram jej brata Tomka (7).

9. Tomek (Tomasz)

Drugi Tomasz z Karwina występował w latach 1416–1449. W 1427 r. wspomniana była Elżbieta [z Morawicy — T.K.], żona Tomasza z Karwina, w tym samym roku Tomek [syn Jana z Wierzbna — T.K.] z Karwina zobowiązał się wypłacić swej siostrze Elżbiecie 80 grzywien posagu, gdy będzie wychodzić za mąż. Do czasu jej małżeństwa winien płacić jej w bieżącym roku dwie grzywny, w następnych latach pięć grzywien na ręce jej wuja Spytką z Morawicy. Elżbieta ustąpiła Tomkowi z wszelkich pretensji do dóbr ojczystych i macierzystych¹⁶⁷. Także w tym roku Tomek Karwiński zobowiązał się wypłacić 30 grzywien posagu [swej siostry — T.K.] Elżbiety, krewnej (*nepotisse*) Grzegorza i Janusza z Morawicy, [jej mężowi — T.K.] Piotrowi z Ujazdu; Elżbieta ustąpiła na rzecz brata Tomasza z Karwina z ojcowizny i macierzyzny w Karwinie¹⁶⁸. W 1434 r. Tomek z Karwina pod sankcją kar sądowych winien był wypłacić swemu szwagrowi Piotrowi z Ujazdu 12 grzywien, a Piotr i Elżbieta oświadczyli, że Tomek z Karwina wypłacił im owe 12 grzywien¹⁶⁹. W dniu 2 stycznia 1438 Katarzyna, żona Spytką z Więclawic, zastawiła za 10 grzywien Tomaszowi z Karwina kmiecia Jakuba Lem[i]esza z Szarbi¹⁷⁰. W 1442 r. Elżbieta, żona Mikołaja z Ujazdu [wdowa po Piotrze z Ujazdu — T.K.], oświadczyła, że jej brat Tomek z Karwina wypłacił jej 60 grzywien posagu; Tomek zobowiązał się wypłacić w określonym terminie swej siostrze Elżbiecie, wdowie po Piotrze z Ujazdu, 12 grzywien. Elżbieta zrzekła się praw do ojcowizny i macierzyzny w Karwinie¹⁷¹. W tym samym roku Tomek z Karwina wziął w zastaw za 105 grzywien od Anny, wdowy po podsędku Jakubie, i od jej syna Jakuba z Boturzyna sześć i pół łana oraz karczmę w Glewie¹⁷². W Krakowie 27 listopada 1442 r. Bartosz z Gór, sędzia i Piotr z Cikowic, podsędek ziemski krakowski zaświadczyli, że Piotr z Chełmu, kasztelan połaniecki, sprzedał mieszczaninowi krakowskiemu, krawcowi Marcinowi, zwanemu Polskim, dopływ wody z rzeki Rudawy za 20 grzywien, z prawem wykopania na terenie kasztelańskim sadzawki. Na liście świadków występował *Thomcone de Charwin*¹⁷³. W 1448 r. Małgorzata i jej mąż Jan z Gabania winni byli wwią-

¹⁶⁷ *Ibidem*.

¹⁶⁸ *Ibidem*.

¹⁶⁹ *Ibidem*.

¹⁷⁰ SPPP 2, nr 2728 (s. 437).

¹⁷¹ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁷² *Ibidem*.

¹⁷³ DSZK, nr 192 (s. 209–210).

zać Tomasza z Karwina w dwa łany z czterema kmieciami w Gabaniu na sumę 50 grzywien; ostatecznie Małgorzata i Jan dokonali powyższego wwiązania¹⁷⁴.

10. Elżbieta

Była opisana wyżej, wychodziła kolejno za braci Piotra i Mikołaja z Ujazdu.

11–12. Jakub i Dobek

W 1416 r. Jakub, syn Dobiesława z Wierzbna (6), poręczając za swego brata Dobka, iż nie będzie wnosił sprzeciwu, sprzedał za 50 grzywien swemu stryjowi Jaszkwowi z Wierzbna (5) całe części swej ojcowizny w Wierzbnie i Karwinie. Drugi z braci występował jeszcze w 1426 r. (Dobiesław, Dobek z Karwina), w 1427 r. była poświadczona Katarzyna, żona Dobiesława z Karwina¹⁷⁵.

13. Anna

W 1423 r. na rzecz Anny, córki [zmarłego — T.K.] Dobka z Wierzbna (6), jej ciotka Jagienka zastawiła [bratanicy Jaszka — T.K.] za 50 grzywien dług swego zmarłego męża [Jaszka — T.K.] całą swoją macierzyzną w Karwinie, zastrzegając sobie korzystanie z gajów w tej miejscowości¹⁷⁶.

14. Jadwiga

Występująca w latach 1458–1469 Jadwiga była najstarszą córką Tomasza z Karwina (7) i Imramki z Czulic, w 1465 r. była żoną Dobiesława Swoszowskiego z Karwina¹⁷⁷. W 1463 r. Jadwiga, Anna, Katarzyna, Barbara, Weronka [Weronika — T.K.] i Uliana, córki zmarłego Tomasza z Karwina i Imramki z Czulic, oświadczyły, że Jan Jakubowski z Jakubowic (pow. Proszowice) spłacił im 50 grzywien¹⁷⁸. Jadwiga, Anna i Katarzyna, starsze córki zmarłego Tomasza z Karwina, poręczyły Jakubowskiemu na sumę 17 i pół grzywny za swe młodsze siostry Barbarę, Ulianę i Weronkę w razie ich wyjścia za mąż; wszystkie córki Tomasza Karwińskiego oświadczają, że Zdziebor ze Świeradzie [dziś Sieradzie — T.K.] i jego poręczyciel Mikołaj Trestka z Sierosławic spłacił im 100 grzywien, które zapisali Imramce, wdowie po ich ojcu Tomaszu Karwińskim, i Jakubowi

¹⁷⁴ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁷⁵ *Ibidem*.

¹⁷⁶ *Ibidem*.

¹⁷⁷ *Ibidem*.

¹⁷⁸ *Ibidem*.

Siekluckiemu *leviro* [bratu stryjecznemu?, bratu męża? — T.K.] teŹe Imramki; zapis ten w aktach grodzkich został umorzony¹⁷⁹. Małgorzata, Źona Jana Ga-bańskiego, oświadczyła, Źe była gotowa wykupić dobra w Wierzbnie od dzieci zmarłego Tomasza z Karwina¹⁸⁰. W 1464 r. wszystkim sześciu córkom zmarłego Tomasza z Karwina zostało przyznane prawo do wwiązania w wieś Strzelce Małe. Stanisław Wątróbka ze Strzelec Małych, kasztelan sądecki, zobowiązał się wypłacić w określonym terminie 100 grzywien wszystkim córkom i ich opiekunowi Dobiesławowi Swoszowskiemu herbu Jastrzębiec pod gwarancją ewentualnego wwiązania w wieś swoją Strzelce Małe¹⁸¹. W 1466 r. Jadwiga, Anna, Katarzyna, Barbara, Uliana i Weronika, córki zmarłego Tomasza z Karwina, procesowały się z Janem Masłowskim z Wierzbna [herbu Pilawa — T.K.]¹⁸². W 1468 r. Jadwiga, Anna i Katarzyna oświadczyły, Źe przyjęły od Jana Masłowskiego [z Wierzbna — T.K.] 50 grzywien i ustąpiły mu z dwóch łanów i połowy karczmy w Wierzbnie, na których miały tę sumę zapisaną. Anna, Źona Mikołaja z Krępy, i Katarzyna, Źona Pawła ze Swoszowic, oświadczyły, Źe [szwagier — T.K.] Dobiesław z Karwina spłacił je z dóbr ojczystych i macierzystych oraz z dóbr pozostałych po ich zmarłej siostrze Weronice w Karwinie. Piotr, Stanisław i Jan, synowie zmarłego [Jana — T.K.] Masłowskiego z Wierzbna, oświadczyli, Źe byli gotowi zapłacić Dobiesławowi i jego Źonie [Jadwidze — T.K.] z Karwina, którzy wzięli juŹ zadatek, za dobra ich ojca¹⁸³. Dnia 24 maja 1468 r. Kazimierz IV Jagiellończyk kupił u Dobiesława Karwińskiego [Swoszowskiego — T.K.] i Mikołaja Sarbskiego dla klasztoru tynieckiego folwark oraz cztery i pół łana kmiecego w Karwinie, uwalniając je od wypraw wojennych i od wszelkich ciężarów publicznych¹⁸⁴. W 1469 r. Dobiesław Swoszowski z Karwina i jego Źona Jadwiga, córka zmarłego Tomasza z Karwina, sprzedali za 700 grzywien klasztorowi tynieckiemu całą swoją część w Karwinie i części skupione od sióstr Jadwigi. Opat tyniecki został wwiązany w kupione dobra¹⁸⁵. W 1469 r. Dobiesław Swoszowski z Karwina zapisał Źonie Jadwidze, córce zmarłego Tomasza z Karwina, 100 grzywien posagu i 200 grzywien wiana na połowie wszystkich swoich dóbr¹⁸⁶.

15. Anna

Występująca w latach 1463–1469 Anna była drugą córką Tomasza z Karwina (7) i Imramki z Czulic, w 1464 r. Źoną Mikołaja Słunowskiego z Krępy i Ada-

¹⁷⁹ *Ibidem*.

¹⁸⁰ *Ibidem*.

¹⁸¹ *Ibidem*.

¹⁸² *Ibidem*.

¹⁸³ *Ibidem*.

¹⁸⁴ KDKT, cz. 2, nr CCLI (s. 487–488).

¹⁸⁵ <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=7327> (dostęp: 17 sierpnia 2016).

¹⁸⁶ *Ibidem*.

mowic¹⁸⁷. Zob. też w biogramie Jadwigi (14). W 1465 r. Anna z Karwina, żona Mikołaja Słunowskiego z Krępy, sprzedała za 70 grzywien swej siostrze Jadwidze, żonie Dobiesława [Swoszowskiego — T.K.] z Karwina, całą swoją część w Karwinie¹⁸⁸.

16. Katarzyna

Występująca w latach 1463–1469 Katarzyna była trzecią córką Tomasza z Karwina (7) i Imramki z Czulic, w 1467 r. żoną Pawła ze Swoszowic¹⁸⁹. W 1466 r. Katarzyna, żona Pawła ze Swoszowic, córka zmarłego Tomasza z Karwina, oświadczyła, że Dobiesław [Swoszowski — T.K.] z Karwina wypłacił jej całą sumę z ojcowizny i macierzyzny¹⁹⁰.

17. Barbara

Występująca w latach 1463–1468 Barbara była czwartą córką Tomasza z Karwina (7) i Imramki z Czulic, w 1467 r. żoną Mikołaja Mykity z Nieznamirowic¹⁹¹. W 1466 r. Barbara z Karwina, żona Mikołaja z Nieznamirowic, zastawiła za 26 florenów węgierskich Dobiesławowi z Karwina całą swoją część w Karwinie¹⁹². W 1468 r. Dobiesław z Karwina zobowiązał się wypłacić Barbarze, żonie Mikołaja z Nieznamirowic 33 grzywny. Barbara oświadczyła, że Dobiesław spłacił ją z dóbr ojczystych i macierzystych i z pozostałych po jej zmarłej siostrze Weronice w Karwinie oraz zobowiązał się nie niepokoić o te dobra Mikołaja z Nieznamirowic i Jana Masłowskiego¹⁹³.

18. Weronka (Weronika)

Występująca w latach 1463–1468 Weronika (Weronka) była piątą córką Tomasza z Karwina (7) i Imramki z Czulic, zmarła w 1468 r.¹⁹⁴

¹⁸⁷ *Ibidem*.

¹⁸⁸ *Ibidem*.

¹⁸⁹ *Ibidem*.

¹⁹⁰ *Ibidem*.

¹⁹¹ *Ibidem*.

¹⁹² *Ibidem*.

¹⁹³ *Ibidem*.

¹⁹⁴ *Ibidem*.

19. Uliana

Występująca w latach 1463–1469 Uliana była ostatnią córką Tomasza z Karwina (7) i Imramki z Czulic, w 1468 r. żoną Stanisława z Cianowic¹⁹⁵. W 1468 r. Uliana, żona Stanisława z Cianowic, sprzedała za 100 grzywien Dobiesławowi Swoszowskiemu z Karwina całą swoją część ojczystą i macierzystą oraz spuściznę po zmarłej siostrze Weronice¹⁹⁶. Dobiesław z Karwina i jego żona Jadwiga gwarantowali Stanisławowi z Cianowic zwrot 100 grzywien ewentualnym wwiązaniem w połowę ich dziedziny w Karwinie¹⁹⁷.

Wnioski

Dostępne księgi sądowe z XIV i XV stulecia pozwalają na stworzenie sobie obrazu funkcjonowania w obrocie prawnym średniowiecznego rycerstwa. Przedstawiony jest w pełni adekwatny do uogólnień, odpowiada informacjom o innych rodach rycerskich, a piszę to po napisaniu ponad 700 stron analiz innych podobnych rozstrzygnięć sądów małopolskich, wielkopolskich i kujawsko-łęczyckich. W prezentowanych wpisach w księgach sądowych małopolskich można dostrzec szeroką gamę orzecznictwa w sprawach majątkowych, osobowych oraz karnych. Widzimy tu spory o podziały majątków, rozliczenia długów, poszukiwanie sprawiedliwości po napadach, bójkach czy zabójstwach. Jest wiele spraw o długi, pojawiają się żydowscy bankierzy, problemy z poręczeniami itp. Procesują się całe rodziny, synowie pozywają ojców, często także sądzą się kobiety, które stały się równoprawnymi uczestniczkami obrotu prawnego, dochodząc przysługujących im praw, np. posagu i wiana. Dotknęło to szczególnie Tomka z Karwina, który miał sześć córek na wydaniu i ani jednego spadkobiercy męskiego, co spowodowało, że dobra przeszły na ród Masłowskich, herbu Wieniawa.

Bibliografia

Źródła drukowane

Codex diplomaticus Monasterii Tynecensis = Kodeks dyplomatyczny klasztoru tyneckiego. Cz. 2, Obejmująca rzeczy od roku 1401 do roku 1506, wyd. S. Smolka, Lwów 1875.
Dokumenty sądu ziemskiego krakowskiego 1302–1453. Opracował Zbigniew Perzanowski, Wrocław 1971.

¹⁹⁵ *Ibidem*.

¹⁹⁶ *Ibidem*.

¹⁹⁷ *Ibidem*.

Joannis Długosz, Senioris, Canonici Cracoviensis Opera Omnia, Cura Alexandri Przezdziecki edita, Tomus VIII, *Liber Beneficiorum Dioecesis Cracoviensis, Tomus II, Ecclesiae parochiales*, Cracovie 1864.

Starodawne prawa polskiego pomniki, t. VII [cz. II], Inscriptiones clenodiales ex libris iudicialibus palatinatus cracouiensis collegit et edidit Boleslaus Ulanowski, Kraków 1885.

Starodawne prawa polskiego pomniki, t. VIII, Antiquissimi libri iudiciales terrae cracouiensis. Pars I, ab an. 1374–1390. Editionem curavit Boleslaus Ulanowski, Cracoviae MDCCCLXXXIV.

Starodawne prawa polskiego pomniki, t. VIII, Antiquissimi libri iudiciales terrae cracouiensis. Pars II, ab an. 1394–1400, Cracoviae MDCCCLXXXVI.

Starodawne prawa polskiego pomniki z ksiąg rękopiśmiennych dotąd nieużytych głównie z ksiąg dawnych sądowych ziemskich i grodzkich ziemi krakowskiej wyciągnął i wydał Antoni Zygmunt Helcel, tom II, Kraków 1870.

Źródła internetowe

Słownik historyczno-geograficzny województwa krakowskiego w średniowieczu, <http://www.slownik.ihpan.edu.pl/>.

The House of Wierzbna of the Jastrzębiec coat of arms in medieval court registers

Summary

The author presents the chivalric family of Wierzbna of the Jastrzębiec coat of arms, drawing on the surviving medieval court registers. The available court registers from the 14th and 15th centuries make it possible to imagine the functioning of medieval chivalry in legal terms. The picture presented by the author fully corresponds generalisations, to the available information about other chivalric families, an assertion backed by over 700 pages of the author's analyses of similar cases in courts of the provinces of Małopolska, Wielkopolska or Kujawy and Łęczyca. The court registers from Małopolska include a variety of judgements in property, personal or criminal matters. We find here disputes over estate division, debt settlement, seeking justice after assaults, scuffles or murders. There are many cases concerning debt, some involving Jewish bankers, problems with guarantees etc. The cases involve entire families, sons sue their fathers and there are also cases involving women, who became legitimate parties in legal relations and who pursued their claims to e.g. dowry and bridewealth. This affected particularly Tomek of Karwin, who had six daughters of marriageable age and no male heir, as a result of which his estates passed to the House of Masłowski of the Wieniawa coat of arms.

Keywords: history of the state and law, genealogy, chivalry, 14th and 15th centuries, town and court registers, civil law and criminal law, women, widows, dowry, bridewealth, weregild, estates, monetary system, punishments

Die Familie Wierzbna des Wappens Jarzębiec in den mittelalterlichen Gerichtsbüchern

Zusammenfassung

Der Verfasser stellt die von ihm gewählte ritterliche Familie Wierzbna, des Wappens Jarzębiec auf Grund der erhaltenen mittelalterlichen Gerichtsakten dar. Die Gerichtsbücher aus dem 14. und 15. Jahrhundert erlauben, sich ein Bild davon zu machen, wie das mittelalterliche Rittertum im Rechtsverkehr funktionierte. Die analysierten Quellen bringen Informationen, die auch andere ritterliche Familien betreffen. Diese Feststellung war nach mehr als 700 Seiten von Analysen ähnlicher Entscheidungen der Gerichte Kleinpolens, Großpolens oder von Kujawien-Lentschütz möglich. In den Gerichtsbüchern Kleinpolens befinden sich zahlreiche Entscheidungen in Vermögens-, Personen- und Strafsachen. Sie sprechen über Streitigkeiten betreffend Vermögensteilung, Schuldenabrechnung, Suche nach Gerechtigkeit nach Überfällen, Schlägereien oder nach Totschlag. Es treten jüdische Bankiersleute oder Probleme mit Bürgschaften auf. Vor Gericht gehen ganze Familien, Söhne beklagen die Väter, oft sehen wir Frauen, manchmal auch selbständig, als Parteien in Gerichtssachen, die ihre Rechte z. B. auf Mitgift und Brautpreis geltend machen. Insbesondere war dadurch ein gewisser Tomek aus Karwin betroffen, der sechs Töchter zu verheiraten und keinen männlichen Erben hatte. Infolge dessen gingen seine Güter auf die Familie Masłowski des Wappens Wieniawa über.

Schlüsselworte: Staats- und Rechtsgeschichte, Genealogie, Rittertum, 14. und 15. Jahrhundert, Land- und Stadtgerichtsbücher, Zivil- und Strafrecht, Frauen, Witwen, Mitgift, Brautpreis, Wergeld, Güter, Monetärsystem, Strafen